

GLOBALNY KODEKS ETYKI W TURYSTYCE

Czym jest i jak go wprowadzać?

Czym jest Kodeks Etyki w Turystyce?

1. Globalny Kodeks Etyki w Turystyce, zwany dalej **Kodeksem Etyki**, to zbiór podstawowych zasad, którego celem jest wskazywanie drogi podmiotom uczestniczącym w rozwoju turystyki tj.: administracji centralnej i regionalnej, społecznościom lokalnym, jednostkom organizacyjnym branży turystycznej, jak również turystom krajowym i zagranicznym, tak aby rozwój ten odbywał się w sposób stabilny i odpowiedzialny. Kodeks Etyki odnosi się też do zjawisk związanych z handlem, bezpieczeństwem i problemami humanitarnymi, które oddziałują w różnorodny sposób na turystykę.
2. Kodeks Etyki został przyjęty 30 października 1999 roku przez Zgromadzenie Ogólne Światowej Organizacji Turystyki (**WTO**), rezolucją A/RES/406(XIII). Kodeks składa się z preambuły, zasad (art. 1-9) oraz z mechanizmu jego wdrażania (art.10).
3. Kodeks Etyki uzupełnia Protokół, który obejmuje dwa główne aspekty procesu wdrażania. Część pierwsza Protokołu zatytułowana jest: „Światowy Komitet ds. Etyki w Turystyce (zwany dalej **Światowym Komitetem**) - organ odpowiedzialny za interpretację, wprowadzanie i ocenę Globalnego Kodeksu Etyki w Turystyce”. Formułuje on warunki mające wpływ na działalność i zakres kompetencji Światowego Komitetu. Ta część Protokołu została zatwierdzona we wrześniu 2001 roku przez Zgromadzenie Ogólne WTO rezolucją A/RES/438(XIV).
4. Część druga Protokołu odnosi się do mechanizmu rozstrzygania sporów. Należy zwrócić uwagę, iż ta część Protokołu nie została jeszcze zaaprobowana przez Zgromadzenie Ogólne WTO. Wciąż jest dyskutowana w ramach Światowego Komitetu, który ma przedłożyć swoje propozycje w tym zakresie na XVI posiedzeniu Zgromadzenia Ogólnego WTO w 2005 roku.

Adresaci Kodeksu Etyki

5. Kodeks Etyki, generalnie, dotyczy wszystkich podmiotów sfery turystyki niezależnie od tego czy są oni członkami Światowej Organizacji Turystyki czy też nie. Kodeks Etyki adresowany jest więc do władz, organizacji, jednostek indywidualnych, takich jak:
 - Administracja rządowa,
 - Władze regionalne odpowiedzialne za rozwój turystyki,
 - Przedsiębiorstwa, zrzeszenia, samorządy gospodarcze,
 - Pracownicy, zarówno etatowi, jak i pracujący na zlecenie,
 - Związki zawodowe związane ze sferą turystyki,
 - Instytucje finansowe, wspomagające projekty turystyczne,
 - Społeczności lokalne przyjmujące turystów,
 - Podróżujących, w tym podróżnych biznesowych, a także odwiedzających,

- Inne podmioty mające wpływ na rozwój turystyki, w tym: organizacje pozarządowe specjalizujące się w turystyce, bezpośrednio związane z projektami dot. turystyki i podają usług turystycznych,
 - Media, przede wszystkim specjalizujące się w zagadnieniach związanych z podróżowaniem.
6. Powyższe podmioty, niezależnie od swego członkostwa w WTO, są wzywane, aby w swej działalności dobrowolnie kierowały się zasadami ujętymi w Kodeksie Etyki. Należy jednak podkreślić, że w pierwszej kolejności, moralna odpowiedzialność za wdrażanie Kodeksu Etyki, od czasu zatwierdzenia go przez Zgromadzenie Ogólne WTO, należy do członków tejże organizacji.

Nieobligatoryjność Kodeksu Etyki

7. Kodeks Etyki nie jest prawnie wiążącym dokumentem, a jego akceptacja jest dobrowolna.
8. Art.10 Kodeksu zapewnia jego dobrowolne wprowadzanie poprzez uznanie roli Światowego Komitetu, do którego można swobodnie kierować sprawy związane ze stosowaniem i interpretacją Kodeksu Etyki. Procedury w tym zakresie nie zostały jeszcze przyjęte.
9. Postanowienia Kodeksu mogą być wprowadzane do „odpowiednich ustaw, przepisów i zasad działania”, do czego Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych (w swojej rezolucji A/RES/56/212) wezwało rządy państw i sektor turystyczny. Tego rodzaju przepisy, odnoszące się do Kodeksu Etyki i zaadoptowane na poziomie krajowym lub branżowym, byłyby wiążące, co jednak nie zmieniałoby dobrowolnej natury Kodeksu Etyki.
10. Ponadto, należy zwrócić uwagę, iż rezolucja A/RES/406/(XIII) zapewnia „stałe dostosowywanie postanowień Kodeksu Etyki do rozwoju światowej turystyki” i „do zmieniających się warunków stosunków międzynarodowych”. Każda zmiana Kodeksu Etyki winna zyskać aprobatę Zgromadzenia Ogólnego WTO. Propozycje zmian mogą być przedkładane przez Radę Wykonawczą i jej organy, sekretarza generalnego lub Światowy Komitet.

Światowy Komitet

11. Światowy Komitet został powołany zgodnie z art.10 Kodeksu Etyki. Jedenastu członków Komitetu i ich następcy, zostało desygnowanych i wybranych w 2002 roku i na początku 2003 roku przez komisje regionalne WTO i Radę Biznesu WTO. Z jedenastu członków Komitetu, sześciu reprezentuje członków zwyczajnych, jeden - członków stowarzyszonych, a czterech - członków afiliowanych.

12. Pierwsze posiedzenie odbyło się 25 i 26 lutego 2004 roku w Rzymie. Przewodniczącym Komitetu został wybrany M. Diego Cordovez, były zastępca sekretarza generalnego Narodów Zjednoczonych, a obecnie minister spraw zagranicznych Ekwadoru. Jego kandydatura została zgłoszona przez sekretarza generalnego WTO.
13. Zgromadzenie Ogólne WTO określiło, iż Światowy Komitet będzie działał na trzech płaszczyznach, jako:
- Organ odpowiadający za promocję, upowszechnianie Kodeksu Etyki,
 - Organ odpowiedzialny za ocenę i monitorowanie wprowadzania Kodeksu Etyki,
 - Organ rozstrzygający sprawy związane ze stosowaniem lub interpretacją postanowień Kodeksu Etyki.
14. W celu efektywnego sprawowania powyższych funkcji, Światowy Komitet, podczas swojego pierwszego spotkania, podjął dwie decyzje. Pierwsza to przeprowadzenie szerokiej kampanii informacyjnej dotyczącej Kodeksu Etyki, a druga to: zebranie informacji wśród członków Światowej Organizacji Turystyki na temat stanu wdrażania Kodeksu Etyki. Wyniki tych badań pozwolą Światowemu Komitetowi zidentyfikować obszary i środki wprowadzania Kodeksu Etyki, które należy doskonalić.
15. Dodatkowo, parametry wdrażania, zgodne z głównymi zasadami Kodeksu Etyki, będą przygotowane i rozpowszechnione, aby przygotować i wspierać członków Światowej Organizacji Turystyki w zakresie praktycznego wprowadzania Kodeksu Etyki.

Jak wprowadzać Kodeks Etyki?

16. Przyjęcie zobowiązań wynikających z Kodeksu Etyki i stosowanie się do jego zasad zależy od samodzielnej decyzji każdego podmiotu i uczestnika związanego z rozwojem turystyki.
17. Istnieją różne sposoby wprowadzania Kodeksu Etyki. Uczestnicy mogą wybrać odpowiednią dla siebie formę spośród niżej wymienionych:
- Wyrażenie swojej formalnej akceptacji i poparcia dla Kodeksu Etyki,
 - Wprowadzanie zasad Kodeksu Etyki do aktów prawnych, albo wykorzystywanie ich jako podstawę przy wprowadzaniu przepisów krajowych,
 - Włączenie istotnych postanowień Kodeksu Etyki do uregulowań umownych,
 - Odnoszenie się do postanowień Kodeksu Etyki w swych własnych kodeksach lub regulaminach.

Akceptacja Kodeksu Etyki

18. Powiadomienia o formalnej akceptacji, przyjęciu, stosowaniu zasad Kodeksu Etyki, zgłaszanie uwag do Kodeksu Etyki lub jego głównych zasad, należy kierować do sekretariatu Światowego Komitetu.

19. Komitet będzie informował sekretarza generalnego WTO o państwach i organizacjach, które notyfikowały formalnie swoją akceptację Kodeksu Etyki, jak również na temat środków przedsięwziętych w celu wprowadzenia Kodeksu Etyki. Powyższe raporty będą również regularnie przedkładane Radzie Wykonawczej i Zgromadzeniu Ogólnemu WTO.

Upowszechnianie Kodeksu Etyki

20. Tekst Kodeksu Etyki jest dostępny na stronach internetowych Światowej Organizacji Turystyki (http://www.world-tourism.org/code_ethics/eng.html). Od jego przyjęcia w 1999 roku, Kodeks Etyki rozpowszechniany był w pięciu oficjalnych językach Organizacji (arabskim, angielskim, francuskim, rosyjskim i hiszpańskim).
21. Zgodnie z rezolucją A/RES/406(XIII), państwa-członkowie Światowej Organizacji Turystyki zobowiązane są do publikacji i jak najszerszego upowszechniania Kodeksu Etyki.
22. W celu dotarcia do jak największej liczby lokalnych podmiotów, zaleca się aby organa rządowe zajmujące się rozwojem turystyki oraz inne organizacje powiązane z turystyką zadbały o przetłumaczenie Kodeksu Etyki na języki narodowe. Tłumaczenia powinny być rejestrowane w sekretariacie Światowego Komitetu.
23. Tłumaczenia Kodeksu Etyki dostarczone do sekretariatu drogą elektroniczną będą następnie udostępnione na ww stronach Światowej Organizacji Turystyki.
24. Podmioty sektora prywatnego są, na równi z sektorem państwowym, wzywane do upowszechniania Kodeksu Etyki wśród swoich partnerów.

Dodatkowe zalecenia

25. Zaleca się aby krajowe administracje turystyczne wyznaczyły odpowiednią osobę, która byłaby zorientowana w zakresie stopnia wdrażania Kodeksu Etyki w danym kraju. Jej zadaniem byłaby współpraca ze Światowym Komitetem, a w szczególności z przedstawicielem Światowego Komitetu reprezentującym komisję regionalną, do której należy jego/jej krajowa administracja turystyczna.

GLOBALNY KODEKS ETYKI W TURYSTYCE

My, członkowie Światowej Organizacji Turystyki (WTO), przedstawiciele światowego przemysłu turystycznego, delegaci Państw, terytoriów, przedsiębiorstw, instytucji i organizacji, zebrani na Zgromadzeniu Ogólnym w Santiago, Chile, 1 października 1999 r.,

Potwierdzając cele określone w artykule 3 Statutu Światowej Organizacji Turystyki oraz świadomi „decydującej i głównej” roli tej organizacji, przyznanej przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych, w promowaniu i rozwijaniu turystyki, a przez to w sprzyjaniu rozwojowi gospodarczemu, porozumieniu międzynarodowemu, pokojowi, dobrobytowi oraz powszechnemu poszanowaniu i przestrzeganiu praw człowieka i podstawowych wolności wszystkich ludzi, niezależnie od rasy, płci, języka czy religii;

Głęboko wierząc, że turystyka stanowi żywotną siłę w służbie pokoju oraz że sprzyja przyjaźni i porozumieniu między narodami świata dzięki zapewnieniu możliwości bezpośrednich, spontanicznych i równoprawnych kontaktów mężczyzn i kobiet o odmiennych kulturach i stylach życia;

Włączając się w uzasadnione dążenia do trwałego pogodzenia ochrony środowiska naturalnego, rozwoju gospodarczego i walki z ubóstwem, sformułowane przez Narody Zjednoczone na Szczycie Ziemi w 1992 r. w Rio de Janeiro i wyrażone w uchwalonym wówczas programie działań – Agenda 21;

Biorąc pod uwagę szybki i stały, tak w przeszłości jak i w przewidywalnej przyszłości, rozwój turystyki wypoczynkowej, biznesowej, kulturowej, pielgrzymkowej i zdrowotnej oraz jej wpływ, zarówno pozytywny, jak i negatywny, na środowisko, gospodarkę i społeczeństwo krajów nie tylko wysyłających, ale również przyjmujących turystów, społeczności lokalne i rdzenną ludność oraz na stosunki międzynarodowe i handel;

Mając na celu promowanie odpowiedzialnej, zrównoważonej i ogólnie dostępnej turystyki w ramach powszechnego prawa do wypoczynku i podróżowania, przy poszanowaniu wyborów społeczeństw wszystkich narodów w tym zakresie;

Będąc jednocześnie przekonani, że światowy przemysł turystyczny w całości ma wiele do zyskania poprzez działanie w środowisku sprzyjającym gospodarce rynkowej, indywidualnej przedsiębiorczości i wolnemu handlowi, a także poprzez działania mające na celu podnoszenie dobrobytu i zwiększanie zatrudnienia;

W głębokim przekonaniu, że odpowiedzialna i zrównoważona turystyka, pod warunkiem przestrzegania określonych zasad i przepisów, daje się w pełni pogodzić z rosnącą liberalizacją warunków handlu usługami, w jakich działają przedsiębiorstwa z tego sektora, oraz że możliwe jest pogodzenie w ramach sektora turystycznego gospodarki z ekologią, ochroną środowiska z rozwojem oraz otwarciem na handel międzynarodowy z ochroną tożsamości społecznej i kulturowej;

Mając na uwadze, że przy takim podejściu wszyscy uczestnicy rozwoju turystyki, a więc władze krajowe, regionalne i lokalne, przedsiębiorstwa, stowarzyszenia, pracownicy, organizacje pozarządowe i inne jednostki organizacyjne branży turystycznej, a także środki masowego przekazu, społeczności lokalne goszczące turystów, jak i sami turyści, odgrywają

różne, ale współzależne role w indywidualnym i społecznym rozwoju turystyki, oraz że do osiągnięcia tego celu przyczyni się zdefiniowanie ich praw i obowiązków;

W trosce o wspieranie prawdziwego partnerstwa pomiędzy publicznymi i prywatnymi uczestnikami rozwoju turystyki, zgodnie z celami realizowanymi przez samą Światową Organizację Turystyki od czasu uchwalenia przez Zgromadzenie Ogólne w 1997 r. w Istambule rezolucji 364 (XII), oraz licząc na podobny rozwój partnerstwa i współpracy prowadzony w sposób otwarty i zrównoważony między krajami przyjmującymi i wysyłającymi turystów oraz przez działający na ich terytoriach przemysł turystyczny;

Uznając za nadal aktualne Deklarację Manilską o turystyce światowej z 1980 r. i o społecznym oddziaływaniu turystyki z 1997 r., jak również Turystyczną Kartę Praw i Kodeks Turysty, uchwalone w Sofii w 1985 r. pod auspicjami WTO;

Wyrażając przekonanie, że dokumenty te winny być uzupełnione przez zestaw zasad wzajemnie ze sobą powiązanych w ich interpretacji i stosowaniu, które powinny kierować postępowaniem uczestników rozwoju turystyki od początku XXI wieku;

Wykorzystując, dla potrzeb tego dokumentu, określenia i definicje odnoszące się do podróżowania, takie jak „odwiedzający”, „turysta” i „turystyka”, które zostały przyjęte podczas międzynarodowej konferencji odbywającej się w Ottawie w dniach od 24 do 28 czerwca 1991 r. i zatwierdzone przez Komisję ds. statystyki ONZ podczas jej XVII sesji;

Odwołując się do zapisów:

- Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 10 grudnia 1948 r.;
- Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 16 grudnia 1966 r.;
- Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 16 grudnia 1966 r.;
- Konwencji Warszawskiej w sprawie międzynarodowych przewozów lotniczych z 12 października 1929 r.;
- Konwencji Chicagowskiej o międzynarodowym lotnictwie cywilnym z 7 grudnia 1944 r. oraz konwencji z Tokio, Hagi i Montrealu uchwalonych w odniesieniu do tych konwencji;
- Konwencji w sprawie uproszczeń postępowania celnego w turystyce z 4 lipca 1954 wraz z Protokołem;
- Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 23 listopada 1972 r.;
- Deklaracji Manilskiej o turystyce światowej z 10 października 1980 r.;
- Rezolucji przyjętej podczas VI Zgromadzenia Ogólnego WTO w Sofii 26 września 1985 w sprawie Turystycznej Karty Praw i Kodeksu Turysty;
- Konwencji Praw Dziecka z 26 stycznia 1990 r.;
- Rezolucji przyjętej podczas IX Zgromadzenia Ogólnego WTO w Buenos Aires dotyczącej, w szczególności, ułatwień w podróżowaniu oraz bezpieczeństwa i ochrony turystów z 4 października 1991 r.;
- Deklaracji z Rio w sprawie środowiska naturalnego i rozwoju z 13 czerwca 1992 r.;
- Układu ogólnego w sprawie handlu usługami z 15 kwietnia 1994 r.;
- Konwencji w sprawie biosfery z 6 stycznia 1995 r.;

- Rezolucji przyjętej podczas XI Zgromadzenia Ogólnego WTO w Kairze w dniu 22 października 1995 r. w sprawie zapobiegania zorganizowanej turystyce seksualnej;
- Deklaracji Sztokholmskiej z 28 sierpnia 1996 r. w sprawie zwalczania komercyjnego seksualnego wykorzystywania dzieci;
- Deklaracji Manilskiej o społecznym oddziaływaniu turystyki z 22 maja 1997 r.;
- Konwencji i rekomendacji przyjętych przez Międzynarodową Organizację Pracy w zakresie umów zbiorowych, zapobieganiu pracy przymusowej i pracy dzieci, obrony praw rdzennej ludności, zapewnieniu jednakowych praw i przeciwdziałania dyskryminacji w miejscu pracy;

potwierdzamy prawo do turystyki i swobody przemieszczania się w celach turystycznych,

wyrażamy wspólną wolę wspierania światowego, równoprawnego, odpowiedzialnego i trwałego porządku turystycznego, z korzyścią dla wszystkich części społeczeństwa, w ramach otwartej i konkurencyjnej rynkowej gospodarki światowej,

i w tym celu uroczystie uchwalamy Globalny Kodeks Etyki w Turystyce.

Artykuł 1

Udział turystyki w pogłębianiu wzajemnego zrozumienia i szacunku pomiędzy narodami i społeczeństwami

1. Zrozumienie i krzewienie ogólnoludzkich wartości etycznych w duchu tolerancji i poszanowania dla różnorodnych wierzeń religijnych, postaw moralnych i poglądów filozoficznych, to zarówno podstawa, jak i rezultat odpowiedzialnej turystyki. Uczestnicy rozwoju turystyki i sami turyści winni brać pod uwagę odrębne tradycje oraz obyczaje społeczne i kulturowe innych narodów, w tym również mniejszości i rdzennej ludności oraz szanować ich godność;
2. Działalność turystyczna powinny być prowadzona w harmonii ze specyfiką i tradycjami regionów i krajów przyjmujących oraz przy poszanowaniu miejscowych praw, zachowań i zwyczajów;
3. Zarówno społeczności przyjmujące turystów, jak i miejscowi przedstawiciele branży turystycznej powinni zaznajamiać się i z szacunkiem odnosić się do odwiedzających ich turystów, a także poznawać styl ich życia, upodobania i oczekiwania. Poprawie poziomu przyjmowania turystów służy odpowiednie szkolenie i przygotowanie zawodowe kadry turystycznej;
4. Zadaniem odpowiednich władz jest zapewnienie bezpieczeństwa turystom i osobom odwiedzającym oraz ich mieniu. Ze szczególną uwagą należy podchodzić do bezpieczeństwa turystów zagranicznych, którzy są szczególnie narażeni na wszelkiego rodzaju niebezpieczeństwa. Władze winny zapewnić im łatwy dostęp do informacji, ochronę, bezpieczeństwo, ubezpieczenie oraz pomoc w razie potrzeby. Każdy atak, napaść, porwanie lub groźby skierowane wobec turystów lub pracowników branży turystycznej, a także umyślne niszczenie obiektów turystycznych, dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego winny być bezwzględnie ścigane i karane zgodnie z odpowiednim ustawodawstwem krajowym;

5. W trakcie podróżowania turyści i osoby odwiedzające nie mogą popełniać czynów uznawanych przez prawo kraju, w którym przebywają, za przestępstwo lub wykroczenie. Winni oni unikać wszelkich zachowań traktowanych przez miejscową ludność za szokujące lub obraźliwe, lub też mogących spowodować szkodę w środowisku miejscowym. Nie mogą też handlować narkotykami, bronią, antykami, chronionymi gatunkami roślin lub zwierząt oraz produktami i substancjami, które są niebezpieczne lub handel którymi jest zabroniony przez miejscowe prawo;
6. Turyści i osoby odwiedzające powinni zapoznać się jeszcze przed wyjazdem z podstawowymi informacjami o kraju, który zamierzają odwiedzić. Muszą też być świadomi zagrożeń dla swojego zdrowia i bezpieczeństwa podczas wyjazdu ze stałego miejsca zamieszkania oraz zachowywać się w sposób, który może zminimalizować to ryzyko.

Artykuł 2

Turystyka jako narzędzie indywidualnej i zbiorowej samorealizacji

1. Turystyka, jako działalność najczęściej utożsamiana z odpoczynkiem, relaksem, sportem, obcowaniem z kulturą i przyrodą, winna być planowana i organizowana jako uprzywilejowany środek indywidualnej i zbiorowej samorealizacji. Turystyka realizowana we właściwy sposób staje się niezastąpionym elementem samokształcenia, budowania wzajemnej tolerancji i poznawania różnic pomiędzy narodami i kulturami;
2. Działalność turystyczna winna przestrzegać równości kobiet i mężczyzn, zapewniać poszanowanie praw człowieka, w szczególności zaś chronić te odnoszące się do najsłabszych grup, a więc dzieci, osób starszych, niepełnosprawnych, mniejszości etnicznych, rdzennej ludności;
3. Wykorzystywanie innych ludzi w jakikolwiek sposób, a w szczególności seksualny, w tym zwłaszcza dzieci, stoi w sprzeczności z podstawowymi celami turystyki i jest jej zaprzeczeniem. W związku z powyższym takie działanie powinno być, zgodnie z prawem międzynarodowym, zdecydowanie zwalczane przez wszystkie zainteresowane państwa i bezwzględnie karane w ramach ustawodawstwa zarówno kraju odwiedzanego, jak i kraju sprawcy, nawet jeśli zostało dokonane za granicą;
4. Podróżowanie w celach religijnych, zdrowotnych, edukacyjnych, kulturalnych oraz wymiany językowe stanowią szczególnie korzystne formy turystyki, zasługujące na poparcie;
5. Godnym wsparcia jest włączanie do programów edukacyjnych treści dotyczących wartości związanych z wymianą turystyczną oraz z wynikającymi z niej korzyściami gospodarczymi, społecznymi i kulturalnymi, jak również zagadnień obejmujących różnego rodzaju zagrożenia.

Artykuł 3

Turystyka jako czynnik zrównoważonego rozwoju

1. Wszyscy uczestnicy rozwoju turystyki winni chronić środowisko i zasoby naturalne, by zapewnić znaczny, trwały i zrównoważony rozwój gospodarczy sprawiedliwie zaspakajający potrzeby i aspiracje obecnych oraz przyszłych pokoleń;
2. Władze państwowe, regionalne i lokalne winny traktować jako pierwszoplanowe, a także odpowiednio je wspomagać, wszelkie formy rozwoju turystyki, które prowadzą do oszczędzania rzadkich i cennych zasobów, w tym zwłaszcza wody i energii, oraz ograniczenia produkcji odpadów;
3. Należy dążyć do odpowiedniego rozłożenia w czasie i przestrzeni napływu turystów i innych osób odwiedzających, zwłaszcza korzystających z płatnych urlopów i wakacji szkolnych, oraz dążyć do bardziej zrównoważonego ich napływu, tak aby ograniczyć presję działalności turystycznej na środowisko naturalne, a równocześnie zwiększyć jej korzystne oddziaływanie na przemysł turystyczny i miejscową gospodarkę;
4. Tworzenie bazy turystycznej oraz programowanie działalności turystycznej powinny uwzględniać ochronę dziedzictwa naturalnego składającego się z ekosystemów i biologicznej różnorodności, w tym zachowanie zagrożonych gatunków fauny i flory. Uczestnicy rozwoju turystyki, a zwłaszcza kadry turystyczne, nie powinni występować przeciwko wprowadzaniu ograniczeń ich działalności w najbardziej zagrożonych miejscach, takich jak pustynie, rejony polarne i wysokogórskie, strefy nadbrzeżne, lasy tropikalne czy moczary, lecz popierać tworzenie rezerwatów i obszarów chronionych;
5. Turystykę przyrodniczą i ekoturystykę uznaje się za formy turystyki nadające jej szczególny walor i wzbogacające jej treść pod warunkiem, że podczas praktykowania tych form turystyki będą respektowane dziedzictwo naturalne i interesy miejscowej ludności oraz że będą odpowiednio uwzględniane możliwości recepcyjne danych obszarów.

Artykuł 4

Turystyka – użytkownikiem, ale i beneficjentem dziedzictwa kulturowego ludzkości

1. Zasoby turystyczne są częścią wspólnego dziedzictwa ludzkości. Społeczności zamieszkujące tereny, na których one się znajdują, mają wobec nich szczególne prawa i obowiązki;
2. Polityka i działalność turystyczna powinny być prowadzone z poszanowaniem dziedzictwa artystycznego, archeologicznego i kulturowego, tak aby zostało ono zachowane i mogło być przekazane przyszłym pokoleniom. Ze szczególną troską należy odnosić się do ochrony i konserwacji zabytków, świątyń i muzeów, jak również innych miejsc o walorach archeologicznych i historycznych, które powinny być szeroko udostępniane turystom. Należy umożliwiać i popierać dostęp do dóbr kultury i zabytków znajdujących się w rękach prywatnych z poszanowaniem praw właścicieli, jak również do miejsc kultu religijnego, o ile nie spowoduje to naruszenia wymogów kultu;

3. Dochody uzyskiwane z opłat za wstęp do zwiedzanych miejsc i zabytków powinny być, przynajmniej częściowo, wykorzystane na ich utrzymanie, ochronę oraz poprawę ich stanu;
4. Działalność turystyczna powinna być organizowana w sposób umożliwiający przetrwanie i rozkwit tradycyjnych wytworów kulturowych, rękodzieła i sztuki ludowej, nie zaś prowadzić do zubożenia ich różnorodności i do ich standaryzacji.

Artykuł 5

Turystyka jako działalność przynosząca korzyści krajom i społecznościom przyjmującym turystów

1. Społeczności lokalne winny być zaangażowane w działalność turystyczną i mieć swój odpowiedni udział w wynikających z niej korzyściach gospodarczych, społecznych i kulturalnych, a szczególnie z tworzenia miejsc pracy związanych bezpośrednio lub pośrednio z tą działalnością;
2. Polityka turystyczna winna być realizowana w taki sposób, by przyczyniać się do poprawy poziomu życia ludności w obszarach odwiedzanych przez turystów oraz do zaspokajania jej własnych potrzeb. W planowaniu urbanistycznym i architektonicznym oraz przy eksploatacji ośrodków turystycznych i obiektów noclegowych należy zmierzać do ich jak najlepszej integracji z lokalną strukturą gospodarczą i społeczną. W przypadku występowania podobnych kwalifikacji zawodowych należy poszukiwać możliwości zatrudniania w pierwszej kolejności miejscowej siły roboczej;
3. Szczególną uwagę należy zwrócić na specyficzne problemy terenów nadbrzeżnych oraz wysp, a także gospodarczo słabych rejonów wiejskich i górskich, dla których turystyka stanowi często jedną z niewielu możliwości rozwoju z uwagi na upadek tradycyjnej działalności gospodarczej;
4. Branża turystyczna, a zwłaszcza inwestorzy, kierując się obowiązującymi przepisami, powinni badać wpływ swoich przedsięwzięć gospodarczych na otoczenie i środowisko naturalne. Powinni oni również, w sposób maksymalnie jasny i obiektywny, informować o swoich przyszłych planach i możliwych do przewidzenia skutkach ich działań oraz prowadzić dialog na ten temat z zainteresowaną społecznością.

Artykuł 6

Obowiązki uczestników rozwoju turystyki

1. Turyści muszą uzyskiwać od fachowców z dziedziny turystyki rzetelną i obiektywną informację o miejscach, do których się udają, warunkach podróży, zakwaterowania i pobytu. Warunki umów z klientami powinny być całkowicie przejrzyste w kwestiach dotyczących przedmiotu, ceny i jakości usług, które mają być zapewnione, oraz finansowej rekompensaty w przypadku jednostronnego naruszenia przez siebie warunków umów;
2. Fachowcy z dziedziny turystyki powinni zapewnić swoim klientom, w zakresie od siebie zależnym i we współpracy z odpowiednimi władzami, bezpieczeństwo, ochronę

zdrowia oraz zapobiegać nieszczęśliwym wypadkom i zatruciom pokarmowym. Powinni zadbać o odpowiednie formy ubezpieczenia i udzielania pomocy w nagłych wypadkach, przyjąć na siebie zobowiązanie ponoszenia konsekwencji, zgodnie z uregulowaniami ich ustawodawstwa krajowego, wypłacać odpowiednie rekompensaty w przypadku, gdy zostały przez nich naruszone zobowiązania wynikające z umów;

3. Fachowcy z dziedziny turystyki, w zakresie od siebie zależnym, winni tworzyć warunki do zaspakajania kulturowych i duchowych potrzeb turystów oraz umożliwiać im odbywanie praktyk religijnych podczas podróży;
4. Władze krajów wysyłających i goszczących turystów, we współpracy z fachowcami z dziedziny turystyki i ich stowarzyszeniami, winny wprowadzić odpowiednie mechanizmy umożliwiające powrót turystów do swojego kraju w przypadku, gdy nie może tego zapewnić podmiot organizujący wyjazdy;
5. Administracja rządowa ma prawo, a nawet obowiązek, zwłaszcza w sytuacjach kryzysowych, do informowania swoich obywateli o trudnościach, a także niebezpieczeństwach, na jakie mogą być narażeni w trakcie podróży zagranicznych. Nie powinna tego jednak czynić w sposób nierzetelny lub przesadny, naruszając interesy krajów przyjmujących turystów i swoich własnych organizatorów tych podróży. Treść przekazywanych turystom ostrzeżeń winna być wcześniej przedyskutowana z władzami krajów docelowych, których ostrzeżenia te dotyczą oraz z zainteresowaną branżą turystyczną. Sformułowane zalecenia powinny być adekwatne do wagi istniejącej sytuacji i ograniczone ściśle do obszaru na którym powstało niebezpieczeństwo. Powinny one być odpowiednio zmodyfikowane lub wycofane, jak tylko sytuacja na to pozwoli;
6. Prasa, a zwłaszcza specjalistyczne wydawnictwa turystyczne oraz inne środki masowego przekazu, w tym również najnowsze środki komunikacji elektronicznej, winny dostarczać rzetelnych i wyważonych informacji o wydarzeniach i sytuacjach, jakie mogą mieć wpływ na ruch turystyczny. Konsumenci usług turystycznych winni mieć zapewnioną dokładną i wiarygodną informację. W tym celu należy również rozwijać i wykorzystywać najnowsze techniki przeznaczone dla komunikacji i handlu elektronicznego. W żaden sposób nie mogą być one, tak samo jak prasa i inne media, wykorzystywane do propagowania turystyki seksualnej.

Artykuł 7

Prawo do turystyki

1. Ludzie na całym świecie mają jednakowe prawo do bezpośredniego i osobistego odkrywania i cieszenia się z bogactw naszej planety. Coraz szersze uczestnictwo w turystyce krajowej i zagranicznej należy postrzegać jako jeden z najlepszych sposobów wykorzystywania stale zwiększającego się czasu wolnego, toteż nie należy stawiać przeszkód na drodze tego uczestnictwa;
2. Powszechne prawo do turystyki należy uważać za bezpośrednią pochodną prawa do wypoczynku i czasu wolnego, w tym prawa do racjonalnego ograniczania godzin pracy i okresowych płatnych urlopów, tak jak to zostało zagwarantowane w artykule 24 Powszechnej deklaracji praw człowieka i artykule 7d Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych;

3. Turystyka socjalna, zwłaszcza grupowa, ułatwiająca szeroki dostęp do wypoczynku, podróży i wakacji winna być rozwijana z pomocą władz publicznych;
4. Należy popierać i ułatwiać turystykę rodzinną, młodzieżową, studencką oraz dla osób starszych i niepełnosprawnych.

Artykuł 8

Swoboda ruchu turystycznego

1. Przy poszanowaniu prawa międzynarodowego i krajowego ustawodawstwa, turyści i inne osoby odwiedzające powinni dysponować swobodą poruszania się w obrębie danego kraju oraz podróżowania z jednego państwa do drugiego, zgodnie z artykułem 13 Powszechnej deklaracji praw człowieka. Powinni mieć dostęp do obszarów tranzytu i pobytu oraz do miejscowości turystycznych i obiektów kulturalnych bez zbędnych formalności i bez dyskryminacji;
2. Turyści i inne osoby odwiedzające powinni mieć możliwość korzystania ze wszystkich dostępnych środków komunikacji, zarówno wewnętrznej, jak i międzynarodowej. Powinni mieć zapewniony szybki i łatwy dostęp do miejscowych władz administracyjnych, sądowych i służby zdrowia, jak również możliwość swobodnego kontaktowania się ze służbą konsularną swojego kraju zgodnie z obowiązującymi konwencjami dyplomatycznymi;
3. Turyści i inne osoby odwiedzające powinni korzystać z tych samych praw co miejscowi obywatele w zakresie ochrony danych osobowych i innych informacji ich dotyczących, zwłaszcza w sytuacji, gdy są one przechowywane w formie elektronicznej;
4. Procedury administracyjne związane z przekraczaniem granicy należące do kompetencji Państw lub też wynikające z umów międzynarodowych, takie jak formalności wizowe, celne lub zdrowotne, powinny być dostosowane do możliwie najłatwiejszych form zapewniających maksymalną swobodę podróżowania i dostęp jak największej liczby osób do turystyki międzynarodowej. Na poparcie zasługują porozumienia zawierane przez grupy państw w celu zharmonizowania i ułatwienia tych procedur. Stopniowo usuwane lub modyfikowane być powinny specjalne podatki i obciążenia nakładane na przemysł turystyczny, które mają wpływ na jego konkurencyjność;
5. Podróźni, o ile pozwala na to sytuacja ekonomiczna krajów z których pochodzą, powinni mieć możliwość dostępu do walut wymienialnych niezbędnych na czas podróży.

Artykuł 9

Prawa pracowników i przedsiębiorców branży turystycznej

1. Podstawowe prawa pracowników przemysłu turystycznego i dziedzin pokrewnych, zarówno etatowych, jak i osób prowadzących działalność na własny rachunek,

powinny być zagwarantowane i kontrolowane ze szczególną troską przez władze państwowe i lokalne zarówno krajów pochodzenia turystów, jak i krajów przeznaczenia, przy uwzględnieniu uwarunkowań wynikających z sezonowości ich pracy, globalnego zasięgu branży turystycznej i potrzeby elastycznego dostosowywania się do zmieniających się warunków związanych z charakterem wykonywanej pracy;

2. Pracownicy przemysłu turystycznego i dziedzin pokrewnych, zarówno etatowi, jak i osoby prowadzące działalność na własny rachunek, mają prawo i obowiązek odbywania szkoleń wstępnych i podnoszących kwalifikacje. Powinny być im zagwarantowane odpowiednie osłony socjalne, zaś niebezpieczeństwo utraty pracy powinno być w miarę możliwości ograniczone. Specjalny status należy zapewnić pracownikom sezonowym, zwłaszcza w zakresie opieki społecznej;
3. Wszystkie osoby fizyczne i prawne, o ile wykażą posiadanie odpowiednich umiejętności i kwalifikacji, powinny mieć prawo do rozwijania działalności zawodowej w dziedzinie turystyki w ramach istniejącego ustawodawstwa krajowego. Przedsiębiorcy i inwestorzy, zwłaszcza prowadzący działalność w zakresie małych i średnich przedsiębiorstw, winni mieć swobodny dostęp do sektora turystycznego bez zbędnych ograniczeń prawnych i administracyjnych;
4. Wymiana doświadczeń realizowana z udziałem kadry kierowniczej i pracowników, zarówno etatowych, jak i nietatowych, z różnych krajów, sprzyja rozwojowi światowego przemysłu turystycznego. Tego rodzaju działania powinny być prowadzone w możliwie najszerszym zakresie, o ile są zgodne z ustawodawstwem krajowym i międzynarodowymi konwencjami;
5. Stanowiąc niezbędny czynnik solidarności w rozwoju i dynamicznego wzrostu wymiany międzynarodowej, ponadnarodowe przedsiębiorstwa turystyczne nie powinny wykorzystywać swej dominującej pozycji na rynku. Unikać one muszą sztucznego narzucania społecznościom przyjmującym turystów obcych im wzorców kulturalnych i społecznych. W zamian za możliwości swobodnego inwestowania i prowadzenia handlu, do czego powinny mieć pełne prawo, winny one angażować się w rozwój lokalnej gospodarki, powstrzymując się jednocześnie od zbytniego transferu osiągniętych zysków i nadmiernego importu, gdyż obniża to ich wkład w rozwój gospodarki, w ramach której działają;
6. Partnerstwo i ustanowienie zrównoważonych relacji pomiędzy przedsiębiorstwami z krajów wysyłających i przyjmujących turystów przyczyniają się do trwałego rozwoju turystyki i sprawiedliwego podziału korzyści wynikających z tego rozwoju.

Artykuł 10

Wprowadzanie zasad Globalnego Kodeksu Etyki w Turystyce

1. Wszyscy uczestnicy rozwoju turystyki, reprezentujący zarówno sektor publiczny jak i prywatny, powinni współdziałać we wprowadzaniu niniejszych zasad oraz kontrolowaniu ich właściwego stosowania;

2. Uczestnicy rozwoju turystyki powinni uznać wiodącą rolę instytucji międzynarodowych, przede wszystkim Światowej Organizacji Turystyki oraz kompetentnych organizacji pozarządowych, zajmujących się rozwojem i promocją turystyki, ochroną praw człowieka, środowiska naturalnego i zdrowia, przy poszanowaniu ogólnych zasad prawa międzynarodowego;
3. Wspomniane podmioty winny wyrazić swoją gotowość do przedkładania w celu osiągnięcia ugody wszelkich sporów dotyczących stosowania lub interpretacji Globalnego Kodeksu Etyki w Turystyce do bezstronnego organu, występującego jako osoba trzecia, zwanego Światowym Komitetem ds. Etyki w Turystyce.

MECHANIZM WDRAŻANIA GLOBALNEGO KODEKSU ETYKI W TURYSTYCE

Światowy Komitet Etyki w Turystyce - organ odpowiedzialny za interpretację, wprowadzanie i ocenę Globalnego Kodeksu Etyki w Turystyce (zwanego dalej Kodeksem Etyki)

1. Tworzy się Światowy Komitet ds. Etyki w Turystyce (zwany dalej **Światowym Komitetem**), w którego skład wchodzi: dwunastu niezależnych przedstawicieli rządów i dwunastu zastępców wybranych ze względu na ich wiedzę i doświadczenie w zakresie turystyki lub dziedzinie pokrewnej. Osoby te nie mogą otrzymywać żadnych poleceń, ani instrukcji od tych, którzy ich desygnowali. Nie składają im też żadnych sprawozdań.

2. Członkowie Światowego Komitetu wybierani są w następujący sposób:

- sześciu członków i sześciu zastępców wybierają komisje regionalne WTO, na wniosek państw członkowskich WTO;
- jeden członek i jego zastępca wybierani są przez terytoria autonomiczne będące członkami stowarzyszonymi WTO spośród swoich członków;
- czterech członków i czterech zastępców wybiera Zgromadzenie Ogólne WTO spośród członków afiliowanych WTO, reprezentujących przedstawicieli przemysłu turystycznego, uniwersytety i organizacje pozarządowe, po konsultacjach z Komitetem Członków Afiliowanych;
- przewodniczącego, którym może być osobistość nie związana z WTO, wybierają inni członkowie Światowego Komitetu, na wniosek sekretarza generalnego WTO.

O ile jest to niezbędne, radca prawny WTO bierze udział w charakterze doradcy w posiedzeniach Światowego Komitetu. Sekretarz generalny, osobiście lub reprezentowany przez swego przedstawiciela, z urzędu bierze udział w posiedzeniach.

Przy wyborze członków Światowego Komitetu uwzględnia się potrzebę równej reprezentacji geograficznej oraz zróżnicowanie kwalifikacji i statusu poszczególnych jego członków, z ekonomicznego, społecznego i prawnego punktu widzenia. Członków wybiera się na czteroletnią kadencję, która może być odnawiana tylko raz. W przypadku powstania wakatu, stanowisko członka obsadza się jego zastępcą. Jeżeli zarówno stanowisko członka, jak i jego zastępcy są nieobsadzone, to wówczas Światowy Komitet sam podejmuje decyzję o jego obsadzeniu. Na analogicznych zasadach postępuje się w przypadku stanowiska przewodniczącego.

3. Komisje regionalne WTO, w przypadkach określonych w punktach: I-4, I-7, I-8, II-1, II-2, II-6, II-7, działają jako regionalne komitety ds. etyki w turystyce.

4. Światowy Komitet ustanowił własne zasady działań, które odnoszą się również do komisji regionalnych, gdy działają jako regionalne komitety ds. etyki w turystyce. Obecność dwóch trzecich członków Komitetu jest konieczna do stanowienia kworum na posiedzeniach. W razie nieobecności członka na posiedzeniu, jego miejsce zajmuje zastępca; w przypadku równej liczby głosów w głosowaniu głos przewodniczącego jest rozstrzygający.

5. Każdy członek WTO, który zgłasza kandydaturę na członka Komitetu, zobowiązuje się do pokrycia kosztów jego podróży i innych kosztów związanych z jego udziałem w posiedzeniach. Członkowie Światowego Komitetu nie otrzymują żadnego wynagrodzenia. Wydatki związane z działalnością przewodniczącego Światowego Komitetu pochodzą z budżetu WTO; sekretariat Światowego Komitetu korzysta z usług świadczonych przez WTO, natomiast koszty bieżące pokrywane przez Organizację są, w całości lub częściowo, refundowane z funduszu powierniczego zasilanego za pośrednictwem dobrowolnych wpłat.

6. Światowy Komitet zbiera się w zasadzie raz do roku, jednakże w przypadku konieczności rozstrzygnięcia problemu, przewodniczący Światowego Komitetu, po konsultacji z innymi członkami i sekretarzem generalnym WTO, podejmuje decyzje o zwołaniu nadzwyczajnego posiedzenia.

7. Światowy Komitet i komisje regionalne WTO mają za zadanie oceniać stopień wdrażania Kodeksu Etyki oraz podejmować próby polubownego załatwiania sporów. Dopuszcza się zapraszanie ekspertów lub zewnętrznych instytucji do udziału w tych działaniach.

8. Na podstawie okresowych raportów składanych przez: członków zwyczajnych, stowarzyszonych i afiliowanych, komisje regionalne, działając jako regionalne komitety ds. etyki w turystyce, co dwa lata oceniają stosowanie Kodeksu na swym terenie. Przygotowane przez nie raporty są przekazywane do Światowego Komitetu. Raporty komisji mogą zawierać również sugestie dotyczące wprowadzenia poprawek lub uzupełnienia zapisów Kodeksu Etyki.

9. Światowy Komitet pełni rolę globalnego „stróża” dbającego o wdrażanie Kodeksu i proponującego rozwiązania problemów. Światowy Komitet, na podstawie raportów sporządzonych przez komisje regionalne i informacji otrzymanych od sekretarza generalnego i Komitetu Członków Afiliowanych, przygotowuje raport zbiorczy obejmujący też propozycje zmian lub uzupełnień Kodeksu Etyki.

10. Sekretarz generalny, po załączeniu swych uwag, przekazuje Radzie Wykonawczej raport Światowego Komitetu. Następnie Rada, po dokonaniu jego oceny, przekazuje go wraz z wnioskami Zgromadzeniu Ogólnemu. Zgromadzenie decyduje jakie działania należy podjąć w związku z raportem i załączonymi do niego wnioskami przez krajowe administracje turystyczne i innych uczestników rozwoju turystyki.

II. Mechanizmy rozwiązywania i łagodzenia konfliktów

1. W przypadku zaistnienia sporu dotyczącego interpretacji i stosowania Kodeksu Etyki, dwóch lub więcej uczestników rozwoju turystyki zgłasza problem Światowemu Komitetowi. Jeżeli spór dotyczy dwóch uczestników należących do tego samego regionu, powinni oni

zwrócić się do odpowiedniej komisji regionalnej WTO, mającej prawo występowania jako komitet regionalny ds. etyki w turystyce.

2. Państwa, przedsiębiorstwa i inne podmioty turystyczne mogą zadeklarować, iż akceptują z góry kompetencje Światowego Komitetu lub komisji regionalnej WTO w stosunku do wszystkich lub tylko do pewnych kategorii sporów wynikających z interpretacji i stosowania Kodeksu Etyki. W takim przypadku Światowy Komitet albo odpowiednia komisja regionalna jest właściwa do rozstrzygnięcia sporu zgłoszonego przez jedną ze stron sporu.

3. Jeżeli problem przedstawia się Światowemu Komitetowi jako pierwszej instancji, przewodniczący powołuje trzyosobowy podkomitet do zbadania sporu.

4. Światowy Komitet, do którego zwrócono się o rozstrzygnięcie sporu podejmuje decyzję na podstawie materiałów przedłożonych przez strony sporu. Światowy Komitet może poprosić strony o dodatkowe informacje i jeżeli uzna to za uzasadnione, na wniosek stron wysłuchuje ich. Koszty powstałe w związku z przesłuchaniem ponoszą zainteresowane strony, chyba że Światowy Komitet uzna okoliczności sprawy za wyjątkowe. Nieobecność jednej ze stron sporu nie stanowi przeszkody do przyjęcia rozstrzygnięcia przez Światowy Komitet.

5. O ile strony nie uzgodnią tego inaczej, Światowy Komitet ogłasza swoją decyzję w ciągu trzech miesięcy od daty przedstawienia mu problemu do rozstrzygnięcia. Przekazuje zainteresowanym stronom propozycje rozstrzygnięcia sporu. Strony winny niezwłocznie poinformować przewodniczącego Światowego Komitetu badającego spór o działaniach podjętych w oparciu o te rekomendacje.

6. W sytuacji przedstawienia problemu do rozstrzygnięcia przez komisję regionalną, procedura ogłoszenia decyzji jest identyczna jak w przypadku skierowania sporu do Światowego Komitetu jako pierwszej instancji.

7. Jeżeli w okresie dwóch miesięcy od daty przedstawienia rekomendacji przez Światowy Komitet lub komisję regionalną, strony nie będą w stanie osiągnąć porozumienia, to wówczas obie zainteresowane strony bądź jedna z nich, mogą zwrócić się o rozstrzygnięcie na sesji plenarnej Światowego Komitetu. Jeżeli Światowy Komitet wydał decyzję w pierwszej instancji, członkowie podkomitetu, który wówczas badał spór, nie mogą uczestniczyć w sesji plenarnej i zostają zamienieni przez zastępców. Jeżeli zaś zastępcy uczestniczyli w pracy podkomitetu w pierwszej instancji, wówczas członkowie, których zastępowali mogą uczestniczyć w sesji plenarnej.

8. Na sesji plenarnej Światowego Komitetu przyjmuje się rozstrzygnięcie zgodnie z zasadami określonymi w punktach II-4 i II-5. W przypadku nie znalezienia rozwiązania w pierwszym etapie, na sesji formułuje się wnioski końcowe dotyczące rozwiązania sporu, które, jeżeli spotkają się z aprobatą stron, winny być niezwłocznie przyjęte. Zalecenia te są podawane do publicznej wiadomości, nawet jeśli proces rozwiązania sporu nie został zakończony pomyślnie lub jedna ze stron odmawia zaakceptowania przyjętych wniosków końcowych.

9. Członkowie zwyczajni, stowarzyszeni i afiliowani WTO, tak samo jak i państwa nie będące członkami WTO, mogą zadeklarować, na zasadach wzajemności, akceptację rozstrzygnięć Światowego Komitetu w sporach, których są stroną.

10. Również państwa mogą przyjąć rozstrzygnięcia Światowego Komitetu jako wiążące, jeżeli stroną w sporze są ich obywatele lub jeżeli spór dotyczy ich terytorium.

11. Przedsiębiorstwa turystyczne i inne podmioty mogą włączać do swoich kontraktów postanowienia, iż rozstrzygnięcia Światowego Komitetu są wiążące w stosunkach z ich kontrahentami.